

Σάββατο, 27 Μαΐου 2006
 ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
 ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Α' ΚΕΙΜΕΝΟ

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Όνειρο στό κύμα (απόσπασμα)

«[...] Δεν ηξεύρω αν η κόρη λουόμενη εις την θάλασσαν ήκουσε την φωνήν της γίδας μου. Άλλα και αν την είχεν ακούσει, τι το παράδοξον; Ποίος φόβος ήτον; Το ν' ακούη τις φωνήν ζώου εκεί πού κολυμπά, αφού δεν απέχει ειμή ολίγας οργυιάς από την ξηράν, δεν είναι τίποτε έκτακτον.

Άλλ' όμως, η στιγμή εκείνη, πού είχα πατήσει εις την κορυφήν του βράχου, ήρκεσεν. Η νεαρά κόρη, είτε ήκουσεν είτε όχι την φωνήν της κατσίκας — μάλλον φαίνεται ότι την ήκουσε, διότι έστρεψε την κεφαλήν προς το μέρος της ξηράς... — είδε τον μαύρον ίσκιον μου, τον διακαμόν¹ μου, επάνω εις τον βράχον, ανάμεσα εις τους θάμνους, και αφήκε μισοπνιγμένην κραυγήν φόβου...

Τότε με κατέλαβε τρόμος, συγκίνησις, λύπη απερίγραπτος. Τα γόνατα μου εκάμφθησαν. Έξαλλος εκ τρόμου, ηδυνήθην ν' αρθρώσω φωνήν, κ' έκραξα:

— Μη φοβάσαι!... δεν είναι τίποτε... δεν σου θέλω κακόν!

Καί εσκεπτόμην λίαν τεταραγμένος αν έπρεπε να ριφθώ εις την θάλασσαν, μάλλον, δια να έλθω εις βοήθειαν της κόρης, ή να τρέξω καί να φύγω... 'Ηρκει ή φωνή μου να της έδιδε μεγαλύτερον θάρρος ή όσον ή παραμονή μου καί το τρέξιμόν μου εις βοήθειαν.

Συγχρόνως τότε, κατά συγκυρίαν όχι παράδοξον, καθότι όλοι οι αιγιαλοί καί αι θάλασσαι εκείναι εσυχνάζοντο από τους αλιείς, μία βάρκα εφάνη να προβάλλη αντικρύ, προς το ανατολικομεσημβρινόν μέρος, από τον πέρα κάβον, τον σχηματίζοντα το δεξιόν οιονεί κέρας του κολπίσκου. Εφάνη πλέουσα αργά, ερχόμενη προς τα εδώ, με τας κώπας· πλην ή εμφάνισις της, αντί να δώση θάρρος εις την κόρην, επέτεινε τον τρόμον της.

Αφήκε δευτέραν κραυγήν μεγαλύτερης αγωνίας. Εν ακαρεί² την είδα να γίνεται άφαντη εις το κύμα.

Δεν έπρεπε τότε να διστάσω. Η βάρκα εκείνη απείχεν υπέρ τας είκοσιν οργυιάς, από το μέρος όπου ηγωνία ή κόρη, εγώ απείχα μόνον πέντε ή εξ οργυιάς. Πάραυτα, όμως ήμην, ερρίφθην εις την θάλασσαν, πηδήσας με την κεφαλήν κάτω, από το ύψος του βράχου.

Το βύθος του νερού ήτον υπέρ τα δύο αναστήματα. Έφθασα σχεδόν εις τον πυθμένα, ο οποίος ήτο αμμόστρωτος, ελεύθερος βράχων και πετρών, και δεν ήτο φόβος να κτυπήσω. Πάραυτα ανέδυν καί ανήλθον εις τον αφρόν του κύματος.

Απείχον τώρα ολιγότερον ή πέντε οργυιάς από το μέρος του πόντου, οπού εσηματίζοντο δίνει και κύκλοι συστρεφόμενοι εις τον αφρόν της θαλάσσης, οι οποίοι θα ήσαν ως μνήμα υγρόν και ακαριαίον δια την ατυχή παιδίσκην τα μόνα ίχνη τα οποία αφήνει ποτέ εις την θάλασσαν αγωνιών ανθρώπινον πλάσμα!... Με τρία στιβαρά πηδήματα και πλευσίματα, εντός ολίγων στιγμών, έφθασα πλησίον της...

Είδα το εύμορφον σώμα να παραδέρνη κάτω, πλησιέστερον εις τον βυθόν του πόντου ή εις τον αφρόν του κύματος, εγγύτερον του θανάτου ή της ζωής· εβυθίστην, ήρπασα την κόρην εις τας αγκάλας μου, και ανήλθον.

Καθώς την είχα περιβάλει με τον αριστερόν βραχίονα, μου εφάνη ότι ησθάνθην ασθενή την χλιαράν πνοήν της εις την παρεϊάν μου. Είχα φθάσει εγκαίρως, δόξα τω θεώ!... Εντούτοις δεν παρείχε σημεία ζωής ολοφάνερα... Την ετίναξα με σφοδρόν κίνημα, αυθορμήτως, δια να δυνηθή ν' αναπνεύση, την έκαμα να στηριχθή επί της πλάτης μου, και έπλευσα, με την χείρα την δεξιάν και με τους πόδας, έπλευσα ισχυρώς προς την ξηράν. Αι δυνάμεις μου επολλαπλασιάζοντο θαυμασίως.

Ησθάνθην ότι προσεκολλάτο το πλάσμα επάνω μου· ήθελε την ζωήν της· ώ! ας εζη, και ας ήτον ευτυχής. Κανείς ιδιοτελής λογισμός δεν υπήρχε την στιγμήν εκείνην εις το πνεύμα μου. Η καρδιά μου ήτο πλήρης αυτοθυσίας και φιλοκερδεΐας. Ποτέ δεν θα εζήτουν αμοιβήν!

Επί πόσον ακόμη θα το ενθυμούμαι εκείνο το αβρόν, το απαλόν σώμα της αγνής κόρης, το οποίον ησθάνθην ποτέ επάνω μου επ' ολίγα λεπτά της άλλως ανωφελούς ζωής μου! Ήτον όνειρον, πλάνη, γοητεία. Και οπόσον διέφερεν από όλας τας ιδιοτελείς περιπτώξεις, από όλας τας λυκοφιλίας και τους κυνέρωτας³ του κόσμου η εκλεκτή, η αιθέριος εκείνη επαφή! Δεν ήτο βάρος εκείνο, το φορτίον το ευάγκαλον⁴, αλλ' ήτο ανακούφισις και αναψυχή. Ποτέ δεν ησθάνθην τον εαυτόν μου ελαφρότερον ή έφ' όσον εβάσταζον το βάρος εκείνο... Ήμην ο άνθρωπος, όστις κατώρθωσε να συλλάβη με τας χείρας του προς στιγμήν εν όνειρον, το ίδιον όνειρόν του...

* * *

Η Μοσχούλα έζησε, δεν απέθανε. Σπανίως την είδα έκτοτε, και δεν ηξεύρω τι γίνεται τώρα, όποτε είναι απλή θυγάτηρ της Εύας, όπως όλοι.

Αλλ' εγώ επλήρωσα τα λύτρα δια την ζωήν της. Η ταλαίπωρος μικρή μου κατσίκια, την οποίαν είχα λησμονήσει προς χάριν της, πράγματι «εσχοινιάσθη»· περιεπλάκη κακά εις το σχοινίον, με το οποίον την είχα δεμένην, και επνίγη!... Μετρίως ελυπήθην, και την έκαμα θυσίαν προς χάριν της.

Κ' εγώ έμαθα γράμματα, εξ ευνοΐας και ελέους των καλογήρων, κ' έγινα δικηγόρος... Αφού επέρασα από δύο Ιερατικές σχολάς, ήτον επόμενον!

Τάχα ή μοναδική εκείνη περίστασις, ή ονειρώδης εκείνη ανάμνησις της λουομένης κόρης, μ' έκαμε να μη γίνω κληρικός; Φευ! ακριβώς ή ανάμνησις εκείνη έπρεπε να με κάμη να γίνω μοναχός.

Ορθώς έλεγεν ο γηραιός Σισώης ότι «αν ήθελαν να με κάμουν καλόγερον, δεν έπρεπε να με στείλουν έξω από το μοναστήρι...». Δια την σωτηρίαν της ψυχής μου

ήρουν τα ολίγα εκείνα κολλυβογράμματα, τα οποία αυτός με είχε διδάξει, και μάλιστα ήσαν και πολλά!...

Και τώρα, όταν ενθυμούμαι το κοντόν εκείνο σχοινίον, από το όποιον έσχοινιάσθη κ' έπνίγη ή Μοσχούλα, ή κατσικά μου, και αναλογίζομαι το άλλο σχοινίον της παραβολής, με το οποίον είναι δεμενος ο σκύλος εις την αυλήν του αφέντη του, διαπορώ μέσα μου αν τα δύο δεν είχαν μεγάλην συγγένειαν, και αν δεν ήσαν ως «σχοίνισμα κληρονομιάς»⁵ δι' έμέ, όπως ή Γραφή λέγει.

«Ω! ασ ήμην ακόμη βοσκός εις τα όρη!...»

(Δια την αντιγραφήν)
Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

1. τον ίσκιο, τη σιλουέτα, το περίγραμμα της φευγαλέας μορφής
2. ακαριαία, μονομιάς
3. αγοραίους έρωτες
4. εύκολα με ταφερόμενο στην αγκαλιά, ευχάριστο στο αγκάλιασμα.
5. μερίδιο, κλήρος

Α' ΕΡΩΤΗΣΗ

Έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι ο Παπαδιαμάντης είναι κατεξοχήν «βιωματικός» συγγραφέας. Τεκμηριώσετε τη θέση αυτή με πέντε βιωματικού χαρακτήρα αναφορές στο κείμενο που σας δόθηκε.

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο Παπαδιαμάντης έχει χαρακτηριστεί «βιωματικός» συγγραφέας. Από την τεράστια παρακαταθήκη βιωμένων πραγμάτων, καταστάσεων και γεγονότων πλάθει τις ιστορίες του που είτε ο ίδιος έζησε είτε τις άκουσε από άλλους ή παλιότερους. Από το βιωμένο χωροχρόνο που συνθέτουν ο τόπος γέννησής του, η Σκιάθος, και η δεύτερη πετρίδα του, η Αθήνα, όπου έζησε το μεγαλύτερο διάστημα της ζωής του, αντλεί το υλικό του, χωρίς όμως να αυτοβιογραφείται με τη στενή σημασία του όρου. Πιο συγκεκριμένα, στο «Όνειρο στο κύμα», παρόλο που ο Παπαδιαμάντης με την τεχνική του «συγγραφικού δόλου» αποστασιοποιείται από τον αφηγητή, η μεταφορά κάποιων στοιχείων που αφορούν τη ζωή του συγγραφέα στον αφηγητή μας επιτρέπει να κάνουμε λόγο για αυτοβιογραφικά ή, ακριβέστερα, «βιωματικά» στοιχεία, καθώς δεν είναι εύκολο ν' αποφανθούμε με βεβαιότητα για το αν υφίσταται ταυτότητα αφηγητή-συγγραφέα.

α) «Συγχρόνως τότε, ... κώπας». Ο Παπαδιαμάντης αναφέρεται επίμονα στο υδάτινο στοιχείο μέσα από τη λεπτομερή περιγραφή του υδάτινου στοιχείου «οι αιγιαλοί», «αιθάλασσαι εκείναι», «κολπίσκου». Παράλληλα γνωρίζοντας σε βάθος δραστηριότητες που σχετίζονται με τη νησιώτικη ζωή κάνει λόγο για τους αλιείς «αιθάλασσαι εκείναι εσυχνάζοντο από τους αλιείς» «από τον πέρα κάβον», «εφάνη πλέουσα αργά».

β) Η αστική ζωή με τις περιοριστικές συμβάσεις της και το ψυχικό άλγος που τη συνοδεύει: Ο Παπαδιαμάντης βιώνει τον καιροσκοπισμό «τας ιδιοτελείς περιπτώξεις», την υποκρισία, «απ'όλας τας λυκοφιλίας», τους εφήμερους και χωρίς συναίσθημα έρωτες, «τους κυνέρωτας».

γ) Η περιφρονητική αντιμετώπιση του γυναικείου φύλου: «θυγάτηρ της Εύας» η οποία αντιμετωπίζεται ως κληρονόμος των αδυναμιών της πρωτόπλαστης Εύας και η γενικευτική κρίση «όπως όλαι» πιστοποιούν την απαξιωτική αντιμετώπιση του αφηγητή προς τη γυναίκα.

δ) Η παιδεία του: «Κι εγώ έμαθα γράμματα, εξ ευνοίας και ελέους των καλογήρων», «Αφού επέρασα από ιερατικές σχολάς», «... διδάξει (Σισώης)» πιστοποιούν το γεγονός ότι οι γνώσεις του και γενικότερα η μόρφωσή του είχε θρησκευτικές καταβολές. Ταυτόχρονα, η μόρφωσή του ήταν ολιγαρκής «ήρουν τα ολίγα εκείνα κολυβογράμματα» «και μάλιστα ήσαν και πολλά!». Αξιοσημείωτη η αναφορά ότι η μόρφωσή του κατέστη δυνατή σε ηλικία μεγαλύτερη από τη συνηθισμένη, «Αφού επέρασα από δύο ιερατικές σχολάς». Επιπλέον, η αναφορά στον πάτερ Σισώη σχετίζεται και με την εμπειρία του μοναχισμού που τελικά ο Παπαδιαμάντης δεν κατάφερε να φέρει εις πέρας. «Ορθώς έλεγεν ... το μοναστήρι...»

ε) Η νοσταλγία για τη φύση και τη ζωή μέσα σ' αυτήν εύγλωττα αποτυπώνεται στο τέλος του αποσπάσματος «Ω! Ας ήμην ακόμη βοσκός εις τα όρη». Ο ίδιος ο Παπαδιαμάντης γεννήθηκε στη Σκιάθο, ανατράφηκε, έχει βιώματα από τη ζωή του στο νησί και ζώντας τώρα μέσα στην αστική ζωή έχει διαφθαρεί, έχει απογοητευθεί και αναζητώντας μια διέξοδο νοσταλγεί το παρελθόν του.

Β' ΕΡΩΤΗΣΗ 1

Να επισημάνετε και να σχολιάσετε τέσσερις αφηγηματικές τεχνικές που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο απόσπασμα.

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στο δοθέν απόσπασμα εντοπίζονται οι κάτωθι αφηγηματικές τεχνικές:

1) **Η πρωτοπρόσωπη αφήγηση:** πιο συγκεκριμένα ο αφηγητής είναι δραματοποιημένος και αυτοδιηγητικός (αφού είναι ο πρωταγωνιστής που συμμετέχει στη δράση). Η αναδρομική εξιστόρηση γεγονότων που δικαιώνουν τη ζωή του παρελθόντος παραπέμπει στα απομνημονεύματα. Εδώ, όμως, ο Παπαδιαμάντης επιλέγει δύο χρονικές στιγμές, απομακρυσμένες μεταξύ τους, η μία σχετική με την εφηβική ηλικία, η άλλη με την ωριμότητα. Στόχος είναι να φανεί η επίδραση των εξωτερικών γεγονότων στην ψυχή του ήρωα, ο οποίος οδηγείται από την αγνότητα στη φθορά. Είναι, επομένως, εμφανής και μία εξομολογητική τάση. Βέβαια, η πρωτοπρόσωπη αφήγηση υπογραμμίζει τον αυτοβιογραφικό χαρακτήρα του κειμένου προσδίδοντας αληθοφάνεια κατ' επίδραση του νατουραλισμού. Ας σημειωθεί, πάντως, ότι ενώ η ταυτότητα και η φωνή του αφηγητή είναι ενιαία (όπως τονίζει άλλωστε και η χρήση της προσωπικής αντωνυμίας), παρατηρείται διαφοροποίηση στην προοπτική εξαιτίας της μεγάλης αφηγηματικής απόστασης. Κατ' αυτόν τον τρόπο απαντά η αντιληπτική οπτική γωνία (το εγώ της Ιστορίας) του ήρωα – βοσκού που δίνει όσα βιώνει κατά τη στιγμή της δράσης, με την οποία δημιουργείται μυστήριο και εγείρεται η αγωνία των αναγνωστών σχετικά με τη διάσωση της Μοσχούλας («Καθώς την είχα περιβάλει ... επολλαπλασιάζοντο θαυμασίως.»).

Κατά δεύτερο λόγο παρατηρείται και η εννοιολογική οπτική γωνία (το εγώ της Αφήγησης) σύμφωνα με την οποία ο αφηγητής αναδιηγείται όσα έχουν ήδη βιωθεί καταγράφοντας την αγωνία των επιλογών που τον εισάγουν στην ωριμότητα και την έκπτωση («Αλλ' εγώ επλήρωσα τα λύτρα ... Ω! ας ήμην ακόμη βοσκός εις τα όρη.»). Με την εναλλαγή της εστίασης υπογραμμίζεται η τραγικότητα του ήρωα, καθώς δίνεται η σύγκρουση ανάμεσα στην πρόθεση (ο ήρωας επιθυμούσε να διατηρήσει την αγνότητα της ψυχής του) και στην έκβαση της ιστορίας (τελικά καταλήγει ένας ασήμαντος, ανελεύθερος δικηγόρος και μάλιστα αυτή η κατάληξη παρουσιάζεται σαν το μερίδιο που του αναλογούσε στη ζωή «αναλογίζομαι το άλλο σχοινίον της παραβολής ... ή Γραφή λέγει.»).

2) **Η τεχνική της επιβράδυνσης:** «Δεν έπρεπε τότε να διστάσω ... έφθασα πλησίον της». Ευνοεί την εσκεμμένη καθυστέρηση της αφήγησης με σκοπό να δημιουργείται και να μεταφέρεται αγωνία στον αναγνώστη για την τελική έκβαση των γεγονότων. Αντίστοιχα αυξάνεται η παραστατικότητα της αφήγησης εξισορροπώντας την απουσία έντονης δράσης που χαρακτηρίζει το κείμενο.

3) **Εναλλαγή χρονικών επιπέδων (παρόντος – παρελθόντος):** αποτέλεσμα η αφήγηση να μην είναι ευθύγραμμη, αλλά να προκύπτουν αναχρονίες. Ειδικότερα, παρατηρείται αναδρομή καθώς ο αφηγητής θυμάται βιώματα – εμπειρίες της περασμένης εφηβικής ζωής στη Σκιάθο, η οποία χαρακτηριζόταν από ανεμελιά, ελευθερία, ευδαιμονία, αγνότητα, πληρότητα. Η ανάμνηση αυτή λειτουργεί αναφορικά με το μίζερο παρόν στην πόλη («Δεν ηξεύρω ... ποτέ δε θα ηζήτουν αμοιβήν»)

4) **Τεχνική της αντίθεσης:** Στο διήγημα λειτουργούν ορισμένα κυρίαρχα αντιθετικά ζεύγη. Στο απόσπασμα μπορούμε να εντοπίσουμε αντίθεση ανάμεσα στην εξιδανίκευση της Μοσχούλας της εφηβείας του και στην περιφρονητική στάση του προς τη Μοσχούλα του παρόντος: («εκείνο το αβρόν, το απαλόν σώμα της αγνής

κόρης ... απλή θυγάτηρ της Εύας, όπως όλοι»). Αντίθεση, εξάλλου, εντοπίζουμε και ανάμεσα στον ολιγογράμματο άνθρωπο, που όμως θα ήταν ευτυχισμένος («δια την σωτηρίαν της ψυχής μου... πολλά!») και στην κοσμική μόρφωση που ο αφηγητής απέκτησε, την οποία όμως με έντονη ειρωνεία απαξιώνει («Κ' εγώ έμαθα ... επόμενο!»).

5) **Μονόλογος:** κατ' αυτόν τον τρόπο υιοθετείται η προοπτική του ήρωα – βοσκού, αναπαράγεται η βιοματική του εμπειρία και δημιουργείται μυστήριο, ατμόσφαιρα και παράλληλα κορύφωση της αγωνίας των αναγνωστών σχετικά με την επίλυση του διλήμματος του ήρωα («Και εσκεπτόμην ... ή να τρέξω και να φύγω»).

6) Τέλος, παρατηρείται και **σύντμηση του ιστορικού - πραγματικού χρόνου μέσα στην αφήγηση** και ειδικότερα παράλειψη αναφορών σε επεισόδια που διαδραματίστηκαν στο χρονικό διάστημα από την εφηβεία μέχρι την ωριμότητα, καθώς και επιτάχυνση αφού περιληπτικά αποδίδονται οι εμπειρίες και διανθρώπινες σχέσεις («ιδιοτελείς περιπτώξεις, από όλας τας λυκοφιλίας και τους κυνέρωτας») του αφηγητή στην πόλη και οι σπουδές- η κοσμική μόρφωση που έλαβε («κι εγώ έμαθα γράμματα ... ήτον επόμενο!»).

Συμπληρωματικά, αναφέρουμε πως ο συγγραφικός δόλος, πλαστοπροσωπία, συνιστά περισσότερο ένα τέχνασμα παρά μια ξεχωριστή αφηγηματική τεχνική καθώς ο Παπαδιαμάντης αποστασιοποιείται από μια ενδεχόμενη ταύτιση του με τον ήρωα εσωκλείοντας το διήγημα σε εισαγωγικά και υπογράφοντας με την παράθεση της φράσης «Δια την αντιγραφή».

Β' ΕΡΩΤΗΣΗ 2

«[...] Η βάρκα εκείνη απείχεν ... εις τας αγκάλας μου, και ανήλθον». Να εξετάσετε τη λειτουργία της περιγραφής στο συγκεκριμένο χωρίο.

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Η συγκεκριμένη περιγραφή, με τις λεπτομέρειες για το βάθος του νερού και την απόσταση που χώριζε τον ήρωα βοσκό από τη Μοσχούλα, δεν έχει τον εξωραϊστικό ρόλο και τον «ζωγραφικό» χαρακτήρα άλλων περιγραφών του διηγήματος. Λειτουργεί περισσότερο ως επιβράδυνση, ως μία εσκεμμένη καθυστέρηση της αφήγησης, σε ένα σημείο καθοριστικό για τη δράση, εφόσον η κοπέλα οδηγείται σε ακούσιο πνιγμό μετά την εμφάνιση της βάρκας, άρα ο ήρωας καλείται πλέον να τη σώσει, δίνοντας οριστικό τέλος στα διλήμματά του. Επομένως, με την περιγραφή αυτή, εντείνεται η αγωνία του αναγνώστη για το αν ο ήρωας θα καταφέρει να σώσει την κοπέλα και αυξάνεται η ζωντάνια και η παραστατικότητα της αφήγησης, σε ένα κείμενο που γενικά χαρακτηρίζεται από απουσία έντονης δράσης.

Γ' ΕΡΩΤΗΣΗ

«Ορθώς έλεγεν ο γηραιός Σισώης ότι "αν ήθελαν να με κάμουν καλόγερον, δεν έπρεπε να με στείλουν εις το μοναστήρι...". Διά την σωτηρίαν της ψυχής μου ήρκουν τα ολίγα εκείνα κολλιβογράμματα, τα οποία αυτός με είχε διδάξει, και μάλιστα ήσαν και πολλά». Να σχολιάσετε το πιο πάνω χωρίο με 120-140 λέξεις.

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο συγγραφέας στο εν λόγω διήγημα έχει σκοπό να καταδείξει την αντίθεση φύσης-πολιτισμού. Στο πλαίσιο αυτό ο αγνός έφηβος, ανιδιοτελής, ηρωικός, αλτρουιστής ήρωας-βοσκός αντιπαρατίθεται στο στερημένο και ανελεύθερο αφηγητή-δικηγόρο. Έτσι, από τη μία ο φυσικός άνθρωπος είναι μεν απαίδευτος, αλλά χαρακτηρίζεται από μια αίσθηση πληρότητας. Από την άλλη, η αστική ζωή και ο πολιτισμός προσφέρει παιδεία αλλά αλλοτριώνει την ανθρώπινη ψυχή. Κάτω από τέτοιες συνθήκες, πού θα αναζητήσει ο άνθρωπος το καταφύγιο της λύτρωσης; Σύμφωνα με το συγγραφέα, στη θρησκεία. Η σωτηρία της ψυχής δεν έχει την ανάγκη της επισταμένης γνώσης, η οποία είναι από ανώφελη έως και επιζήμια, αφού είναι πιθανό να οδηγήσει σε μια ζωή αφύσικη και ανελεύθερη. Παράδειγμα αποτελεί ο ίδιος, που από την ευτυχία της άγνοιας μεταβαίνει στη δυστυχία της γνώσης. Η κοσμική μόρφωση του δίνει εφόδια για τον υλικό βίο, για βιοπορισμό, αλλά του αφαιρεί στοιχεία από τον ψυχικό του κόσμο, ο οποίος χρήζει μιας άλλου είδους μόρφωσης, της πνευματικής μόρφωσης, η οποία υπερβαίνει την πραγματικότητα και μπορεί να δώσει απαντήσεις ακόμη και σε μεταφυσικές καταστάσεις, σε περιπτώσεις σαν αυτή του «ονείρου» του αφηγητή. Από την άλλη πλευρά, ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι η στοιχειώδης παιδεία είναι αρκετή για να επιφέρει την ψυχική ευδαιμονία, πράγμα που αποδεικνύει η στάση πολλών κληρικών και μοναχών, οι οποίοι δεν φοιτούν καν σε ιερατικές σχολές, παρά αρκούνται στα λίγα γράμματα που γνωρίζουν για να υμνούν το Θεό και να καθοδηγούν τους συνανθρώπους τους. Ως συγγραφέας ο Παπαδιαμάντης είναι ο μόνος που φωτίζει σαφώς το δρόμο προς την ενάρετη ζωή.

Δ' ΕΡΩΤΗΣΗ

Να συγκρίνετε ως προς το περιεχόμενο το απόσπασμα που σας δόθηκε από το «Όνειρο στο κύμα» με το παρακάτω ποίημα του Κλείτου Κύρου, «Οπτική απάτη»:

Μονάδες 20

Κατατρύχονταν¹ από μια μορφή γυναίκας
Την έβλεπε στον ύπνο του μ' υψωμένα

Χέρια να παραληρεί με θέρμη
 Την έβλεπε κάθε πρωί να γνέφει
 Στο απέναντι παράθυρο να χαμογελά
 Μ' αστραπές στα μάτια και στα δόντια
 Μες στο μισοσκότεινο δωμάτιο
 Σύμβολο της άυλης παντοτινά γυναίκας
 Έτσι νόμιζε τουλάχιστο δεν είχε διδαχθεί
 Τους παράγοντες της οφθαλμαπάτης.

Όταν πια κατάλαβε είχε ξημερώσει
 Σα να κύλησε μια ατελείωτη νύχτα
 Κι ήταν μόνος πάλι και ξεφύλλιζε
 Παλιές πολύ παλιές φωτογραφίες.

(Αλέξανδρος Αργυρίου (επιμ.), Η ελληνική ποίηση. Ανθολογία – Γραμματολογία, τόμος ΣΤ', [Αθήνα] Εκδόσεις Σοκόλη [1985], σ.288)

1. Βασανιζόταν, υπέφερε, ταλαιπωρείτο

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στο «Όνειρο στο κύμα» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, ο ήρωας έρχεται αντιμέτωπος με την ονειρική εικόνα της λουομένης κόρης, που τον οδηγεί σταδιακά σε έκσταση και στην εξιδανίκευσή της. Ακόμα και όταν πια αγγίζει το «όνειρό» του, με διάθεση αυτοθυσίας και υπό τη φόβο του θανάτου, το χαρακτηρίζει «φορτίον ευάγκαλον» και «αιθέρια» επαφή. Αυτή η εξιδανίκευση εντοπίζεται και στο ποίημα «Οπτική απάτη», καθώς το «σύμβολο της άυλης παντοτινά γυναίκας» παραπέμπει σε μια αιθέρια ύπαρξη. Εξάλλου, και στα δύο κείμενα τα πρωταγωνιστικά πρόσωπα δείχνουν να βασανίζονται από τα ονειρώδη αυτά πλάσματα: ο μεν ώριμος-δικηγόρος στο «Όνειρο στο κύμα» αναρωτιέται για πόσο ακόμη θα θυμάται τη στιγμή εκείνη, την οποία μάλιστα συγκρίνει με τις μετέπειτα σχέσεις του, καταλήγοντας στην απαξίωση της παροντικής του ζωής στις αλλοτριωτικές συνθήκες της πόλης. Αντίστοιχα, στο παράλληλο ποίημα ο ήρωας «κατατρώχονταν» από τη γυναικεία μορφή και βασανιζόταν μέσα σε ένα μισοσκότεινο δωμάτιο από τη διαρκή της παρουσία στα όνειρά του. Εδώ, βέβαια, πρέπει να επισημάνουμε ότι η Μοσχούλα ήταν υπαρκτή οντότητα, την οποία ο αγνός ήρωας-βοσκός εξιδανίκευσε πλήρως, ενώ στο παράλληλο ποίημα το ποιητικό υποκείμενο ονειρεύεται «μορφή γυναίκας», που δεν αποκλείεται να συνδέεται με προσωπικό βίωμα. Τέλος, στο ποίημα του Κλείτου Κύρου ο ήρωας μένει μόνος μετά το τέλος των εφιαλτικών του οραμάτων και μοιάζει να προσπαθεί να αναπληρώσει το κενό του ξεφυλλίζοντας φωτογραφίες του παρελθόντος. Αντίστοιχα, ο ώριμος-δικηγόρος στο διήγημα του Παπαδιαμάντη παρουσιάζεται δυστυχημένος στο παρόν του, με έντονη την απαξίωση της Μοσχούλας, των σχέσεών του, της κοσμικής του μόρφωσης, γι' αυτό η «λύτρωση» για

τον ίδιο μοιάζει να είναι η εξομολόγηση μέσω της λογοτεχνικής αφήγησης του βιώματός του.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Τα θέματα της Λογοτεχνίας Κατεύθυνσης ήταν αναμενόμενα ως προς την επιλογή του κειμένου της εξέτασης, ενώ τα ερωτήματα κρίνονται διαβαθισμένης δυσκολίας αλλά προσπελάσιμα από τους καλά διαβασμένους μαθητές.

Το σύνολο των ερωτήσεων είναι διατυπωμένο με σαφήνεια και απαιτεί συνολική γνώση τόσο του περιεχομένου του «Ονείρου» όσο και των τεχνικών αφήγησης του συγγραφέα.

Τέλος, το αδίδακτο ποίημα του Κλείτου Κύρου παρουσιάζει αναλογίες ως προς το περιεχόμενο με το διδαγμένο κείμενο, επομένως κρίνεται βατό έστω και αν πρόκειται για σύγκριση πεζού με ποιητικό λόγο.

Αξίζει να αναφερθεί ότι το συγκεκριμένο απόσπασμα από το «Όνειρο στο κύμα» είχε ζητηθεί στο διαγώνισμα της 23-10-05 και μάλιστα υπήρχε αντίστοιχη ερώτηση σχετικά με τις αφηγηματικές τεχνικές του Παπαδιαμάντη, στοιχείο που δείχνει το βαθμό προσοχής που είχαμε επιστήσει στους μαθητές σχετικά με το συγκεκριμένο κείμενο.

